

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI IJODIY FIKRLASHGA O'RGATISHDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH METODIKASI

Isroilova Bibioysha Ikromjon qizi

*Qo'qon universiteti Boshlang'ich
ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini ijodiy fikrlashga o'rgatishda didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi tahlil qilinadi. Maqola ijodiy fikrlashning psixologik-pedagogik asoslariga, boshlang'ich sinfda bu ko'nikmalarni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning o'rni va metodlariga alohida e'tibor qaratadi. Tadqiqotda didaktik o'yinlarning turlari, ularning pedagogik maqsadlari va ta'lim jarayonida qanday qilib ijodiy fikrlashni faollashtirishi mumkinligi misollar yordamida ko'rsatiladi. Shuningdek, o'qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar hamda samarali o'yin metodlarini qo'llashning afzalliklari muhokama qilinadi. Maqola boshlang'ich sinfda ijodiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan ta'lim metodlarini takomillashtirishga oid yangi yondashuvlar hamda ilmiy-pedagogik adabiyotlar tahlilidan iborat bo'lib, pedagoglarga amaliy yordam ko'rsatish uchun yozilgan.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, ijodiy fikrlash, didaktik o'yinlar, psixologik-pedagogik asoslar, bolalar rivoji, ta'lim metodlari, kognitiv rivojlanish, fikr va tafakkur, o'quvchilarning faolligi, pedagogik yondashuvlar.

KIRISH

Ijodiy fikrlash – bu faqat yangi g'oyalar yaratish yoki an'anaviy yondashuvlardan chiqish emas, balki o'quvchining fikrini mustaqil ravishda rivojlantirish, muammolarni yangi nuqtai nazardan ko'rish va tanqidiy tahlil qilish jarayonidir. Ijodiy tafakkur bolaning aqliy rivojlanishining muhim qismidir va ta'lim jarayonida uning shakllanishi o'quvchining bilim olishda faolligini oshiradi. Shu sababli, ijodiy fikrlashni rivojlantirish boshlang'ich ta'limda alohida ahamiyatga ega.

Psixologik nuqtai nazardan, ijodiy fikrlash bolaning fikr olish jarayonining yuqori darajadagi shakli sifatida qaraladi. Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasiga ko'ra, bolalar dastlab aniq fikrlashdan (yoki konkret tafakkurdan) mantiqiy, mustaqil va abstrakt fikrlashga o'tadilar. Bu jarayon, o'z navbatida, ijodiy fikrlashni rivojlantirishga imkon yaratadi. Bolalar yangi fikrlarni yaratish, mavjud bilimlarni turlicha usullarda birlashtirish orqali ijodiy yechimlar topadilar. Pedagogik yondashuvlar nuqtai nazaridan, ijodiy fikrlashni rivojlantirishda ta'lim metodlari va texnikalarining ahamiyati katta. O'quvchi o'ziga xos masalalarni hal etishda, turli usul

va metodlarni qo'llash orqali ijodiy yondashuvni rivojlantiradi. O'qituvchining vazifasi bolalarni yangi bilim olishda faollikka undash, ularni o'z fikrlarini erkin ifodalashga va ijodiy usullardan foydalanishga rag'batlantirishdir. Boshlang'ich sinfda ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun didaktik o'yinlarning o'rni katta. Didaktik o'yinlar, o'z navbatida, bolalarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish, o'zaro aloqalarni mustahkamlash va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishda muhim vositadir. Ushbu o'yinlar o'quvchilarga o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatini berib, ijodiy tafakkur va mustaqil fikrlashni rivojlantirishda samarali natijalar beradi.

Asosiy qism

Didaktik o'yinlar o'quvchilarning kognitiv va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim vositalardan biridir. Bu o'yinlar o'quvchilarni faqat nazariy bilimlar bilan tanishtirishdan tashqari, ularni mantiqiy fikrlashga, kreativ yondashuvni rivojlantirishga, hamda ijtimoiy ko'nikmalarni o'rgatishga qaratilgan. Didaktik o'yinlar, o'quvchilarni o'zaro muloqotga jalb qilish, o'z fikrlarini erkin va tushunarli ifodalashni o'rgatadi. Didaktik o'yinlar nafaqat bilimlarni mustahkamlash, balki o'quvchilarni muammolarni yechishga, ijodiy fikrlashni rivojlantirishga undaydi. O'quvchilar o'zlari bilmagan va yangi bilimlarni interaktiv tarzda o'rganadilar, bu esa o'rganishni yanada qiziqarli va samarali qiladi. Didaktik o'yinlarning turlari:

1. Yuklama o'yinlari - o'quvchilarning mantiqiy va analitik fikrlashini rivojlantiradi. Bu turdagi o'yinlarda o'quvchilar matematik masalalar, mantiqiy shakllar va kodlarni yechish orqali o'z bilimlarini mustahkamlaydilar. Masalan, "Rasmi kod" o'yini o'quvchilarga geometrik shakllar yoki raqamlar bilan ishlashni o'rgatadi. Bunday o'yinlar o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini mustahkamlaydi va yangi bilimlarni o'zlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, o'quvchilarni turli qiyinchilik darajasidagi masalalar bilan ta'minlash ularning analitik fikrlashini yanada rivojlantiradi.

2. Rol o'ynash o'yinlari - o'quvchilarga turli ijtimoiy va madaniy vaziyatlarda o'zlarini tasavvur qilish imkonini beradi. Bu turdagi o'yinlar o'quvchilarga o'z fikrlarini aniq va tushunarli ifodalashni o'rgatadi, shuningdek, ular turli shaxslar va personajlarning rolga kirib, ijodiy fikrlashni rivojlantiradilar. Misol uchun, o'quvchilar "Tabiat va inson" mavzusida hikoya yaratib, unga qahramonlar qo'shishlari va hikoyaning rivojlanishini ijodiy yondashuv bilan shakllantirishlari mumkin. Rol o'ynash o'yinlari o'quvchilarga yangi voqealarni yangicha nuqtai nazardan ko'rishga imkoniyat yaratadi va o'quvchilarni guruhda ishlashga, o'z fikrlarini boshqalar bilan bo'lishishga undaydi.

3. Tabiiy fanlar o'yinlari - o'quvchilarga biologiya, kimyo, fizika kabi fanlarni o'rganishda qo'llaniladi. Bu turdagi o'yinlar amaliy tajribalar, eksperimentlar va kuzatishlar orqali o'quvchilarning ilmiy tafakkurini rivojlantiradi. Masalan, fizika

darsida o'quvchilarga "elektr toki" haqida o'yin o'tkazilishi mumkin, bunda ular turli elektr qurilmalarini to'g'ri ulash orqali elektron qurilmalar haqidagi bilimlarni amalda qo'llashni o'rganadilar. Shunday o'yinlar o'quvchilarga ilmiy g'oyalarni tushunishga yordam beradi va amaliy mashg'ulotlar orqali o'rganishni yanada samarali qiladi.

4. Yaratish o'yinlari - o'quvchilarning tasavvurini rivojlantirishga va ijodiy fikrlashni kuchaytirishga qaratilgan. Bu o'yinlarda o'quvchilar yangi fikrlarni yaratishga, masalalarga kreativ yondashishga o'rgatiladi. Masalan, o'quvchilarga rasm yoki tasvir berib, undan hikoya yaratish topshirig'i berilishi mumkin. Bu o'yin orqali o'quvchilar nafaqat tasavvurlarini kengaytiradilar, balki o'z fikrlarini yozma yoki og'zaki tarzda taqdim etish ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar.

5. Ko'rgazmali o'yinlar - o'quvchilarga bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatini beradi. Bu turdagi o'yinlar o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi, ularning tasavvurlarini kengaytiradi va tizimli fikrlashni shakllantiradi. Masalan, o'quvchilarga tarixiy mavzularni o'rganishda "tarixiy shahar maketi" yoki "ta'lim ko'rgazmasi" yaratish topshirig'i berilishi mumkin. Bunday o'yinlar o'quvchilarga o'z bilimlarini ko'rgazmali tarzda taqdim etish imkoniyatini yaratadi va bu orqali o'quvchilar bilimlarni mustahkamlashadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy fikrlashini rivojlantirishda didaktik o'yinlar samarali metodlardan biridir. Bu o'yinlar o'quvchilarga nafaqat yangi bilimlarni egallash imkonini beradi, balki ularni o'z fikrlarini erkin ifodalashga, muammolarni ijodiy yondashuv bilan hal etishga o'rgatadi. Didaktik o'yinlar o'quvchilarni ta'lim jarayonida faol ishtirok etishga undaydi va ularning o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Metodik jihatdan didaktik o'yinlardan foydalanishning asosiy yo'nalishlari:

1. Problematik vaziyatlar yaratish. O'quvchilarga ta'lim jarayonida turli muammoli vaziyatlar yaratish orqali ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish mumkin. Masalan, matematika darsida muammo masalalari berib, ularni turli usullarda yechish taklif etilishi mumkin. Bunda o'quvchilar turli yechimlar izlashadi va o'z fikrlarini boshqalar bilan muhokama qilishadi. Bu esa ijodiy tafakkurning rivojlanishiga olib keladi.

2. Rol o'ynash o'yinlari. Rol o'ynash o'yinlari o'quvchilarga turli shaxslar va vaziyatlarni o'rganishga yordam beradi. Boshlang'ich sinfda bu o'yinlar orqali o'quvchilar o'zlarini turli personajlar sifatida tasavvur qilishadi, bu esa ularning ijodiy fikrlashini oshiradi. Masalan, o'quvchilar biror hikoyadagi qahramonlar rolini o'ynash orqali voqeani yangicha talqin qilishadi, shu bilan birga o'zaro muloqot va tushunish qobiliyatlarini ham rivojlantiradilar.

3. Grupplar bilan ishlash. Didaktik o'yinlar o'quvchilarga jamoada ishlash imkoniyatini yaratadi. O'quvchilar guruhlariga bo'linib, birgalikda masalalarni yechishadi yoki turli vazifalarni bajaradilar. Bu usul o'quvchilarning ijodiy fikrlashini

va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Guruh ishida o'quvchilar bir-birlarining fikrlarini tinglashadi, tanqidiy yondashadilar va birgalikda yechimlar topadilar.

4. Tanqidiy va kreativ fikrlashni rivojlantirish Didaktik o'yinlar o'quvchilarni turli masalalarni tanqidiy va ijodiy yondashuv bilan hal qilishga o'rgatadi. Masalan, hikoya yaratish o'yini orqali o'quvchilar o'z tasavvurlarini qo'llab, yangi hikoya yoki syujet yaratishadi. Bu o'yinlar o'quvchilarga o'z fikrlarini aniq ifodalash va yangi g'oyalar yaratish imkonini beradi.

5. Mashqlar va kreativ topshiriqlar Didaktik o'yinlarning bir qismi sifatida mashqlar va topshiriqlar o'quvchilarni ijodiy yondashuvga chaqiradi. Masalan, o'quvchilarga biror rasm yoki shakl berib, uni qanday tasavvur qilish va hikoya yaratish haqida topshiriq berish mumkin. Bu topshiriq o'quvchilarni ijodiy fikrlashga undaydi va ularning tasavvurlarini kengaytiradi.

O'qituvchining roli didaktik o'yinlarda juda muhimdir. O'qituvchi o'quvchilarning ijodiy fikrlashlarini rag'batlantirishi, ularni yangi g'oyalarni ishlab chiqishga undashi kerak. Shuningdek, o'qituvchi o'yin davomida o'quvchilarga doimiy ravishda yordamlashib, ularni boshqarishi va ularga savollar berib, fikrlarini kengaytirishga yordam berishi zarur. O'qituvchi o'yinlar jarayonida o'quvchilarni faollashtiruvchi savollar berib, ijodiy jarayonni tezlashtirishi mumkin.

Misol: O'qituvchi "Beshinchi qadam" o'yinini tashkil qilganda, o'quvchilarga turli xil hayoliy holatlar haqida savollar beradi va ularni bu holatga ijodiy yondashishga undaydi. Bu, o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi

Shuningdek, didaktik o'yinlarning metodik jihatdan to'g'ri tashkil etilishi, ularning bolalar yoshiga mos tanlanishi, darsning mavzusiga va maqsadlariga mos kelishi muhimdir. O'yinlar faqat o'quvchilarning qiziqishini oshiribgina qolmay, balki ularni mustaqil fikrlashga va o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashga o'rgatadi.

- O'yinlarni darsning har bir bosqichida qo'llash: Didaktik o'yinlarni darsning turli bosqichlarida qo'llash (yangi mavzu tushuntirilganidan keyin, mavzuni mustahkamlash yoki testdan oldin) o'quvchilarning yaxshiroq o'zlashtirishiga yordam beradi.
- O'yinlar yordamida guruhlarda ishlash: O'quvchilarni guruhlariga ajratib, ular bilan hamkorlikda ijodiy o'yinlarni tashkil etish, o'zaro fikr almashish, muammolarni hal qilish va yangi g'oyalarni ishlab chiqish imkoniyatlarini yaratadi.

Xulosa

Didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy fikrlashini rivojlantirishda ajralmas vositadir. Ular nafaqat o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga, balki ijtimoiy va emosional ko'nikmalarini shakllantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ijodiy fikrlashni rivojlantirish orqali bolalar muammolarni yangi

nuqtai nazardan ko'rish, tanqidiy fikrlashni mustahkamlash va kelajakda murakkab vaziyatlarga ijodiy yechimlar topish qobiliyatiga ega bo'ladilar. Didaktik o'yinlar yordamida o'quvchilar o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashni o'rganadilar, bu esa ularning o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

O'quvchilar didaktik o'yinlar orqali turli vaziyatlarda o'z fikrlarini erkin ifodalash, mantiqiy va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. O'yinlar bolalarga yangi g'oyalarni yaratish, mavjud bilimlarni turlicha usullarda birlashtirish orqali ijodiy yechimlar topishga yordam beradi. Shu bilan birga, didaktik o'yinlar o'quvchilarga jamoada ishlash, o'zaro muloqotda bo'lish va fikrlarini boshqalar bilan bo'lishish imkoniyatini yaratadi. Bu esa, o'z navbatida, guruhda ishlash va tanqidiy fikrlashni o'rganish uchun muhim tajriba bo'ladi. O'qituvchilarning metodik yondashuvi va didaktik o'yinlarni to'g'ri tanlashi bolalar ijodiy fikrlashining rivojlanishida katta ahamiyatga ega. O'qituvchilar o'quvchilarning kreativliklarini rag'batlantirishi, ular uchun qiziqarli va samarali o'yin metodlarini tanlashi zarur. O'qituvchi o'yin jarayonida o'quvchilarga savollar berib, ularning fikrlash jarayonini kengaytirishi va ijodiy yechimlarni topishlariga yordam berishi kerak. Shu bilan birga, o'qituvchining motivatsion roli ham muhimdir, chunki o'quvchilarning faolligi va ishtiyoqi o'qituvchining yondashuviga bog'liq. Didaktik o'yinlar nafaqat bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, balki ularni o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashga, mustaqil fikrlashga o'rgatishga yordam beradi. Ular ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qilish orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi. O'quvchilarni faollikka undash, ularning fikrlarini erkin ifodalashga rag'batlantirish, o'zaro muloqotda bo'lish va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish – bularning barchasi didaktik o'yinlarning ta'limdagi ahamiyatini tasdiqlovchi asosiy omillardir. Bundan tashqari, didaktik o'yinlarning turlarini va metodlarini mos ravishda tanlash, bolalarning yoshiga va o'rganilayotgan mavzuga mos ravishda foydalanish zarur. Har bir o'yin o'quvchilarga yangi fikrlarni yaratish, bilimlarni amaliyotda qo'llash va ijodiy tafakkurini rivojlantirish uchun alohida imkoniyatlar yaratadi. Shuning uchun o'quv jarayonida didaktik o'yinlardan samarali foydalanish, boshlang'ich sinfda ijodiy fikrlashni rivojlantirishda o'quvchilarning o'rganish jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Umuman olganda, didaktik o'yinlarni ta'lim jarayoniga joriy etish, boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy fikrlashini rivojlantirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Bu o'quvchilarga nafaqat ilmiy bilimlarni egallash, balki yangi g'oyalarni yaratish, o'z fikrlarini mustaqil ravishda ifodalash va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Shunday qilib, didaktik o'yinlar ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlashga katta hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. N.A. Abduraxmonova (2025). BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING IJODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK KO'NIKMALARNING ROLI. *Inter education & global study*, (1 (1)), 15-21.
2. N.A. Abduraxmonova. "BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING IJODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK KO'NIKMALARNING ROLI" *Inter education & global study*, no. 1 (1), 2025, pp. 15-21.
3. Madinabonu Shuxratjon qizi, & Esonaliyeva Guluzra Komiljonova. (2023). INSON QADRI VA BARKAMOL AVLOD SHAKLLANISHIDA PEDAGOGIKANING O'RNI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1(1), 788–789. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.717>
4. Komiljonova, G. N. qizi. (2023). FANLARARO BOG'LANISH ASOSIDA BOSHLANG'ICH TA'LIMNI AMALGA OSHIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 198–201. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5505>
5. 4.Abduraxmonova, N. (2022). BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINI METODIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOSINING PEDAGOGIK ZARURIYATI. *Science and innovation*, 1(B8), 2114-2121.
6. Abduraxmonova, N. "BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINI METODIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOSINING PEDAGOGIK ZARURIYATI." *Science and innovation* 1.B8 (2022): 2114-2121.
7. Diyoraxon, S., & Komiljonova, G. (2023). BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA CHET EL O 'QITUVCHILARINI BAHOLASH MEZONI VA SAMARALI TAQDIRLASH. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 783-785.
8. Abduraxmonova, N. A. qizi.(2023). Bo 'lajak boshlang 'ich sinfi o 'qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 208-211.
9. Abduraxmonova, N. A. "qizi.(2023). Bo 'lajak boshlang 'ich sinfi o 'qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida." *Educational Research in Universal Sciences* 2.12: 208-211.
10. Nigoraxon, A., & Mohlaroy, A. (2024). boshlang'ich ta'limda o'quvchilar ijodiy faoliyatini tashkil etish texnologiyasi. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(1), 83-87.
11. Nigoraxon, Abduraxmonova, and Alijonova Mohlaroy. "boshlang'ich ta'limda o'quvchilar ijodiy faoliyatini tashkil etish texnologiyasi." *Yosh Tadqiqotchi Jurnal* 3.1 (2024): 83-87.
12. Абдурахмонова Нигораксон. (2024). ИДЖОДИЙ ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА БО'ЛАДЖАК БОШЛАНГИЧ СИНФИ

О'КИТУВЧИЛАРИНИНГ

ИНДИВИДУАЛЬНО-ШАКСИЙ

СИФАТЛАРИ. *Университетская исследовательская база* , 55–58.

13. Kalendarova, Z. K. (2022). Innovative model of shaping students' creative thinking skills in primary education in the process of creating problem situations and its content. *INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE*, 11-137.
14. KALENDAROVA, Z. K. (2021). PRIMARY EDUCATION-THE FOUNDATION OF GENERAL SECONDARY AND HIGHER EDUCATION. *THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука*, (6), 350-332.